

ДЕЦА С УВРЕЖДЕНИЯ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА, ИЛИ ЗА ИНТЕГРАЦИЯТА НА ДЕЦА СЪС СОП

Виолета Коцева
ОДЗ №59 „Елхица“ – София

Резюме. Статията разглежда проблема за интегрирането на деца с увреждания в масовата детска градина. Представен е опитът на ОДЗ №59 „Елхица“ в София.

Keywords: preschool education, special needs' children

Всички деца имат право на щастливо детство. А децата, които по различни причини не са като другите, имат право на специфична грижа и помощ и на възможности за интегриране в средата на децата от масовите детски градини и училища.

Деца със специални образователни потребности са деца с физически и сензорни (зрителни, слухови, моторни) увреждания, деца с речеви смущения и нарушения, а също деца с интелектуална недостатъчност. Изолацията на тези деца би била много голяма грешка, защото те съществуват и са част от нашето общество. Именно затова от особена важност е процесът на тяхната социализация и интеграция в обществото.

Социализацията представлява част от израстването на детето и заедно с индивидуалното му развитие води до социално съзряване и активна творческа дейност. **Социализацията** се явява усвояване на човешките норми на общуване на детето, а **индивидуализацията** – постоянно откриване, утвърждаване и формиране на детето като субект.

Децата със СОП се нуждаят от интеграция, за да се формират като субекти, усвоили човешките норми на общуване в обществото. НАРЕДБА № 1 от 23 януари 2009 г. за обучението на деца и ученици със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания регламентира реда и начина за интеграция на децата в детските градини и училища.

Интегрирано обучение на деца със СОП е такова обучение, при което детето, независимо от вида на увреждането си, е включено в общата образователна среда. Това е възможно чрез изграждането и функционирането на подкрепяща среда, която включва подходящи архитектурни и социално-битови условия, индивиду-

ални образователни програми, екипи от специалисти, специални учебно-технически средства и апаратура, дидактически материали и помагала. **„Интегрирано обучение“** означава обучение на тези „специални деца“ **в масови детски заведения**, където те няма да бъдат изолирани и могат да се развиват под ръководството на специалисти. Независимо че са в масова детска градина, с тях се работи по индивидуална програма за обучение и развитие, съобразена с индивидуалните възможности на всяко дете. При работата с такива деца времето трябва да се възприема „гъвкаво“ и да се проявява толерантност към онова, което сега се възприема като изгубено и рисковано. **Трябва да съблюдава и плавността** при взаимодействието на една тема с друга. Атмосферата, в която се работи с деца, трябва да бъде атмосфера на загриженост и желание да се опознават, да се провокират и разкриват техните интереси, да се диагностицират техните силни и слаби страни, като се отчита с какъв вид проблем в развитието си е всяко дете.

Защо се налага прием на деца с увреждания в детската градина?

В изпълнение на Националния план за интегриране на деца със СОП в системата на народната просвета, в съответствие с Конвенцията на ООН за правата на децата и изискванията на Европейския съюз (за равнопоставеност и равни възможности на хората с увреждания на трудовия пазар и за пълноценното им участие в живота) екипът на ОДЗ №59 „Елхица“ прегърна идеята за създаване на група за интеграция на деца със СОП. В основата на това решение стои убеждението, че всяко дете има право на равен достъп до образование (в т.ч. предучилищно), че всяко дете е уникална личност със своите качества, интереси, способности и образователни потребности. В съответствие с принципите за интегрирано обучение всяко дете със СОП има право на достъп до масовите детски градини, като се обучава по индивидуални образователни програми, съобразени с неговите възможности и потребности, в толерантно към тях общество.

Повече от десет години ОДЗ №59 „Елхица“ работи, създавайки авторска програма за социализация на 3–7-годишни деца, чрез развиване на творческите им способности, в контекста на асертивността (има и деца таланти със СОП). Екипите (педагози и помощник-възпитатели) имат опит с индивидуалната работа и подход към децата, поради което приеха новото предизвикателство за работа и интеграция на деца със СОП.

При направено проучване и по данни на „Социални грижи“ се установи, че на територията на район „Младост“ има около 65 деца със СОП на предучилищна възраст. Родителите им се нуждаят от специализирана помощ, поради което и откриването на такава група е наложително. Много сериозно беше обмислен и въпросът с какъв персонал трябва да е обезпечена тази група, къде да бъде разположена, от какво има нужда. В този преломен за нашите нагласи етап районна администрация „Младост“, СО – дирекция „Култура и образование“, и РИО – София-град, откликнаха на нашата молба и обезпечи-

ха финансово и кадрово групата.

Приемът на децата със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания в детската градина беше осъществен съгласно чл. 21. (Изм. – ДВ, бр. 90 от 2002 г.) от ЗНП, (1), според който:

(2) Задължение на детските градини по ал. 1 е да приемат деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания.

(3) За деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания могат да се създават и специални детски градини и обслужващи звена.

(4) Децата със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания постъпват в детските градини и обслужващи звена по ал. 3, когато всички други възможности за възпитание в държавни и общински детски градини и обслужващи звена са изчерпани и при писмено изразено желание на родителите или настойниците.

Диагностичният екип на всяка детска градина прави задълбочено оценяване на образователните потребности на детето за установяване на възможностите за обучение по учебни програми в съответствие с индивидуалното развитие. Комплексното педагогическо оценяване се извършва съгласно количествени и качествени показатели, установени чрез формални и неформални процедури – стандартизирани психологически тестове (Метод на Манова–Томова). Изследва се общото психично развитие на децата от 1–3 години. Отчита се развитието на детето по следните показатели: моторика, сензорна дейност, емоционално-социално развитие, умения, навици, изобразителна дейност, говор според възрастта. Използват се анкети, интервюта и други диагностични методи.

Приемът на децата със СОП в ОДЗ №59 „Елхица“ се осъществи от Диагностичния екип на Детската градина в състав: психолог, логопед, специален педагог, учител ДГ, медицинско лице, назначен със заповед на директора. Необходимите документи за кандидатстване са:

1. Молба до директора на ДГ.

2. Медицински документи, издадени от съответните лекари специалисти, с приложени резултати от проведените медицински консултации и изследвания в зависимост от увреждането или нарушението на детето.

3. Психолого-педагогическа характеристика, ако детето е посещавало детска градина или специализирана институция за деца.

4. Други документи – изследвания и заключения от други специалисти, с които е извършена консултация.

5. Творчески работи на детето – рисунки и други материали.

6. Лично присъствие на детето и родителите или настойниците му.

Приемът беше извършен по следните **критерии за развитие на всяко дете:**

I. Критерии за прием на деца в I специална група „Сладурани“ – група за ориентация, адаптация, мотивация:

1. Детето обръща глава по посока на звуков източник.
2. Прави очен контакт (поне епизодично).
3. Разпознава родителите си от другите хора.
4. Реагира на забрана, изречена с подходящ тон и интонация на гласа и подкрепена със съответен жест. Прекратява определено действие при забрана.
5. Допуска съвместна дейност с възрастен (поне за 5–7 минути). Помага при прибирането на играчките.
6. Проявява елементарни подражателни умения.
7. Показва интерес към някаква дейност, играчка, игра, човек.
8. Търси с очи, посочва познат предмет, за който го питат.
9. Усеща предварително и дава индикация за ходене до тоалетна. Измива ръцете си (може да има нужда от малко помощ, за да използва сапун).
10. Използва лъжица при хранене (разлива малко). Пие самостоятелно от чаша. Склонно е да опитва различни видове храни.
11. Съблича прости, незакопчани дрехи. Съдейства при обличане и обуване.
12. В семейството са изработени конкретни начини за овладяване на детето в кризисни ситуации, като:
 - силна реакция при забрана и отказ;
 - агресия и автоагресия;
 - припадъци;
 - недостатъчна физическа издръжливост и координация;
 - нарушено равновесие;
 - опасни поведенчески прояви – катерене, провиране, бягане и др.

II. Критерии за прием на деца във II специална група „Звънчета“ – група за образователна интеграция

Самообслужване:

1. Контролира тазовите резервоари. Съобщава за физиологична нужда.
2. Има елементарни умения за самообслужване – пие самостоятелно от чаша, храни се самостоятелно с прибори (ако няма физически увреждания, които да го възпрепятстват).

Обща, фина моторика, графични умения:

1. Оцветява в контур.
2. Рисува кръг по подражание, драска по листа по инструкция, имитира вертикална/хоризонтална линия.
3. Слиза и се изкачва по стълби без опора (ако няма физически увреждания).
4. Нанизва, вгнездява, поставя три различни форми на мястото им по дъс-

ката. Строи кула от шест кубчета; реди пъзел от две части.

Разбиране:

1. Разбира и изпълнява прости словесни инструкции – „дай, ела, седни, вземи“ и т.н.
2. Отнася се различно към познати и непознати хора.
3. Участва в игра на криеница (игра „наужким“).
4. Играе с играчките по предназначение.
5. Посочва 5–7 назовани предмета от близкото обкръжение.
6. Разбира значението на „Не може!“.
7. Разпознава се в огледало. Посочва основните части на лицето и тялото си.
8. Различава „еднакво“ и „различно“.
9. Има говорни умения, които му позволяват адекватна комуникация с околните.

Социално развитие. Поведение

1. Поздравява адекватно вербално и невербално.
2. Проявява интерес към съвместни дейности с други деца, включва се в групови игри с други деца.
3. Показва съчувствие и нежност по отношение на други деца.
4. Проявява имитационна речева продукция и подражателна активност.
5. Включва се в структурирани ситуации според възрастта си. Престоява на столче в рамките на 20–30 мин.
6. Има агресивни (автоагресивни) прояви, но те са епизодични (не са устойчиво поведение) и могат да бъдат овладени с вербална инструкция, без да се налага директна физическа намеса от страна на възрастен.
7. Неприемливи поведенчески прояви, които да могат да бъдат овладени с вербална инструкция.
8. Детето да е сравнително емоционално устойчиво. При фрустрация не реагира с поведение, което смущава трайно психологическата атмосфера в групата (пищи, крещи продължително, търкаля се, плаче неутешимо, хвърля предмети и др.).
9. Умее да спазва ред и правила в масова група.

III. Условия за допускане на придружител на дете със СОП в ОДЗ № 59 „Елхица“:

1. При двигателни увреждания, ако детето е комуникативно.
2. При поведенчески отклонения – агресия, автоагресия и несоциализирано поведение.

Тези критерии са разработени от диагностичния екип в ОДЗ № 59 „Елхица“ и са приети от Педагогическия съвет.

За работа с новоприетите деца със СОП екипът на детското заведение разработи специален модел за интеграция, условно разделен в две групи:

I. Група за адаптация, ориентация, мотивация, социализация и последваща образователна интеграция в масовите групи на детската градина.

Групата е ситуирана в самостоятелна занималня, където децата престояват от идването в детското заведение до издаването им. По норматив децата трябва да бъдат от 3 до 5 на брой, но в повечето случаи сме приемали от 8 до 10 деца с различни диагнози – синдром на Даун, детска церебрална парализа, аутизъм, лека до умерена умствена изостаналост, разстройство в развитието и разстройство в експресивната реч.

Работи се по индивидуална програма с всяко отделно дете. Провежда се индивидуална корекционна работа с логопед и психолог, както и структурирани занятия със специален педагог. Извън тези занимания се работи за развиване на умения за самообслужване, хигиенни навици и спазване на правила.

По преценка на диагностичния екип и екипа на групата се правят и посещения в масовите групи на детската градина в свободните режимни моменти (след 10.30 ч. и след 16.00 ч.), с придружител възрастен – специален педагог, психолог, помощник-възпитател с цел детето да си намери мястото в масовата група за последваща образователна интеграция. Децата се включват в празници, развлечения и посещение на куклени театри заедно с децата в норма.

Независимо от календарната възраст на детето условието то да премине в масовата група за образователна интеграция е да има формирани навици за самообслужване, съответстващи на дете на 3-годишна възраст, и да може да разбира и изпълнява прости поръчки.

II. Група за образователна интеграция на деца със СОП (до 2 деца в масовите групи на детската градина).

Тази група се посещава от 14 деца, разпределени във всичките 8 градински групи, съобразно степента им на развитие, а не според календарната им възраст. Децата са със следните диагнози: детска церебрална парализа – 6 деца, туберозна склероза – 1, езикови (говорни) проблеми – 3 деца, хиперактивност – задръжка в експресивната реч – 1, вродена миопатия – 1, хидроцефалия – 1, аутизъм – 1.

Децата престояват целодневно в масовата група и активно участват във всеки режимен момент. Те се обучават по индивидуална програма с помощта на специален педагог, логопед, психолог и учителите на групата, които работят в екип и осигуряват подходяща подкрепяща среда.

Средата е онова жизнено пространство, в което човек живее и в което търпи най-различни влияния, включително възпитателни, религиозни, морални и др. Тя се изгражда от материалните условия и човешките взаимоотношения, при които растат децата в детската градина.

Добрите материални условия значително допринасят за физическото и психическото развитие на децата. В ОДЗ №59 „Елхица“ се използват различни средства, чрез които децата подобряват и усъвършенстват сетивно-възприятителния си апарат при решаване на трудови и учебно-познавателни задачи, както и предме-

ти, използвани за нуждите на възпитателната работа (литература, произведения на изкуството, технически средства, в т.ч. интерактивни бели дъски, компютри, речеви, експресивни, паралингвистични и екстралингвистични средства).

За всеки човек, а още повече за децата, е важно подкрепянето и одобрението, които довеждат до затвърдяване на определено знание или поведение.

По-конкретно подкрепящата среда при интегриране на деца със СОП в ОДЗ №59 „Елхица“ включва:

1. Позитивно настроен и мотивиран екип от специалисти (специален педагог, логопед, психолог, учителите от групите), приемащи различието в неговото многообразие и работещи за неговото компенсиране чрез разработване и осигуряване на индивидуални образователни програми.

2. Достъпна архитектурна среда (рампи, асансьори, допълнителни съоръжения в санитарните възли).

3. Подходяща информационна среда (учебно-технически средства и апаратура; сензорна стая; зала за психомоторика; образователни компютърни програми; дидактически материали, учебни помагала).

4. Толерантност, разбиране и приемане на различието на децата със СОП от децата в норма, техните родители и педагогическата колегия на детската градина.

Трудности при прилагането на този модел могат да се срещнат при диагностиката на новоприеманите деца и намирането на точното място за всяко постъпващо дете – дали е за I група или за II група. Понякога проблем могат да създадат и родителите, чиито нагласи са след приемането на детето им в някоя от специалните групи проблемът им да се разреши „с магическа пръчица“. В началото много родители не разбират, че зад това стои дълга, упорита и целенасочена корекционна и терапевтична работа на детето със специалистите в детската градина, последвана от работа от родителите у дома.

Много важно за интегрирането на децата със СОП е изработването на адекватна за всяко от тях индивидуална образователна програма. Това става в началото на всяка учебна година и е съвместен труд на учителите на съответната група, психолога, логопеда, специалния педагог и родителя или наставника (попечителя) на детето. Диагностичният екип на детската градина проследява динамиката в развитието на детето и изпълнението на индивидуалната образователна програма в края на всеки срок и изготвя писмен доклад до директора на детската градина за резултатите от обучението и възпитанието. При необходимост екипът внася промени в индивидуалната образователна програма на детето в зависимост от резултатите от оценяването в процеса на обучението и динамиката в развитието му.

В ОДЗ №59 „Елхица“ има добри постижения с интегрирането на деца със СОП от I група по отношение на тяхната адаптация, ориентация, мотивация, социализация и успешно преминаване в масовите групи, както и по отношение

на подготовката им за обучение в масовите класове (първи клас) на училище.

Работата по интегрирането на деца със СОП в ОДЗ №59 „Елхица“ потвърждава, че бъдещето на детската градина е в това, да даде шанс на различните деца и техните родители, да им протегне ръка и това се постига с помощта на висококвалифициран и мотивиран екип, ангажирани родители. Много важен фактор е толерантността на останалите деца. В това отношение децата на ОДЗ № 59 „Елхица“ са научени да приемат различните като част от тях.

Опитът, натрупан от екипа на детското заведение, показва, че изборният път е правилен, че трябва да се търсят нови пътеки и нови подходи към всяко дете, да се изгражда собствена концепция за работа с такива деца, като се отчитат конкретните реалности и личностни характеристики на всяко дете и на всеки конкретен случай. Екипът на ОДЗ № 59 „Елхица“ е отворен към всички, които със своя опит в тази насока биха били помощници, приятели и партньори в името на децата.

DISABLED CHILDREN IN KINDERGARTEN OR ABOUT THE INTEGRATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

Abstract. This article discusses the issue about the integration of disabled children in the public kindergarten. The experience of the United Child Kindergarten 59 „Elhitsa“ in Sofia is presented.

Violeta Kotseva
United Child Kindergarten 59 „Elhitsa“
Sofia, Bulgaria
E-mail: odz59@abv.bg